

Didaktika dějepisu I. a II.

Možnosti přivýdělku (ZŠ)

Kroužky: 200 -350 Kč za 1 hodinu podle druhu kroužku (někdy 45, někdy 60 minut).

Zapojení do projektu: aktivity i odměny velmi různé různé - např. připravit aktivitu práce dětí na NTB ve své hodině - za to je příplatek 250 Kč za přípravu na 1 takovou hodinu týdně (ale ta hodina je ještě běžně zaplacená v platu pedagoga). Nebo doučování dětí z projektu - tam se to hodně liší podle druhu projektu, může být 400 Kč za hodinu s jedním dítětem, ale taky jiný projekt, kde si musíš spojit 2-3 děti, aby dostal kolem 500 Kč za hodinu doučování.

Nejvýhodnější a žádané je asi dostat hodinu na pedagogickou intervenci nad svůj plný úvazek (předepisuje pro školu PPP) s nějakým dítětem (často učitelé Čj, ale i jiní - rozhoduje ředitel). Pokud si tím doplní úvazek, tak normál plat, pokud je to nadúvazek, pak 200% platu za každou proběhlou hodinu.

Zapojení předmětu v systému Učitelství historie

Předměty pedagogicko-psychologického základu

Oborové předměty:

Didaktik dějepisu I. + Didaktika dějepisu II.

Didaktická dílna

Pedagogická praxe I. a II. (tj. 2x70 hodin výuky ve škole, i více)

Seminář k pedagogické praxi

Didaktika dějin kultury I. a II.(pro jednooborové studium)

Čtyři základní předměty poskytující orientaci v pojmech středověku, raného novověku, moderní éry a témat dějepisectví

Povinně volitelné předměty

Co byste se měli naučit?

- vnímat historickou látku jako prostředek pro rozvoj žákovských kompetencí a vyšších kognitivních dovedností;
- analyzovat politiku paměti ve škole, tj. proměnlivé a dobově podmíněné vztahování se k minulosti;
- analyzovat historické jevy a procesy, vysvětlit význam jednotlivých historických procesů, událostí a epoch a jejich vlivu na další vývoj společnosti;
- zprostředkovat poznatky oboru žákům/studentům v souladu se vzdělávacím programem školy, využívat moderní didaktické metody;
- řídit pedagogický proces, motivovat studenty, komunikovat s nimi, podílet se organizačně na chodu školy;
- interpretovat odbornou terminologii pedagogických a psychologických disciplín s vazbou na její výskyt v učitelské praxi;
- orientovat se v základních tématech i současných trendech v rámci pedagogických a psychologických disciplín, samostatně získávat a kriticky zpracovávat poznatky pedagogického a psychologického výzkumu;
- efektivně plánovat, realizovat a evaluovat vlastní výuku;
- zohlednit při přípravě a realizaci výuky individuální potřeby žáka v souvislosti s jeho učebním stylem, zralostí, osobností, schopnostmi, dovednostmi, vlohami, a dalšími kategoriemi souvisejícími s psychologickým profilem žáka.

Diplomová práce z Učitelství

Vycházíme z teze, že učitel SŠ je primárně odborníkem v dané vědní disciplíně (tj. historii) a sekundárně didaktikem

Žádána je integrace učitelského (tj. didaktického) aspektu do textu

Žádán je samostatný výzkum a propojení tohoto výzkumu s látkou sš

Žádána je evaluace alespoň části práce v podmínkách sš (výuka, dotazníkové šetření, řízený hovor s tutorem apod.)

Postavení školního dějepisu v rámci kurikula střední školy

- po výsadním (a draze zaplaceném) postavení dějepisu v časech komunismu po roce 1989 tápání
- postavení definují rámcové vzdělávací programy odlišné podle typu školy
- zdůrazněna role v oblasti tzv. občanského a společenskovedního základu, tj. v rámci „balíčku“ příbuzných předmětů vést studenty k osvojení kritického myšlení ve vztahu k aktuálním společenským a kulturním problémům. Konkrétněji a více ambiciózně: vést je k rozvoji historického myšlení ve vztahu k interpretaci historických jevů a jejich důsledků pro současnost
- důraz na hodnoty demokracie, tržního hospodářství se sociální orientací, občanské společnosti a evropanství (Náš dům Evropa) integrujícího národní historický narativ
- tlak na dějepisu od přírodovědných předmětů s dopadem na hodinovou dotaci a pozice v rozvrhu
- tlak veřejnosti a rodičů k oslabení pozice školního dějepisu, volání po výuce předmětů s „praktickým“ uplatněním
- přimykání dějepisu k ostatním humanitním předmětům, zvláště češtině

Debata o perspektivě školního dějepisu I.

- V současnosti dějepis zahrnut do vzdělávací oblasti Člověk a společnost
- zastánci poukazují na zvýšení aplikačního potenciálu dějepisu ve smyslu objasňování historických souvislostí aktuálních jevů, odpůrci tvrdí, že dějepis se tímto začlenění velmi redukuje, produkce povrchní vzdělance a mezi předměty vzdělávací oblasti je rozpor, tj. výchovný ráz ZSV a systémově-naučný ráz dějepisu
- okolní země: Rakousko v 70. letech experimentovalo s předmětem Geschichte und Sozialkunde, později návrat k „samostatnému“ dějepisu; v Nizozemsku dějepis integrován do předmětu „humanitní vědy“; Francie: koncentrace na některé klíčové epochy (VFR) a jejich interdisciplinární analýza; Polsko, Slovensko podobné váhání jako v ČR, spolu s Portugalskem a Belgií preferován chronologický přístup
- v 90. trend „bezvědomostního“ vyučování, trend „tematického“ či „problémového“ učení, dnes spíše návrat k tradici, pojmové struktuře a chronologickému pohledu
- velký důraz na historické vědomí, tj. schopnost studenta nahlédnout historický jev pluralitně (multiperspektivně)

Debata o perspektivě školního dějepisu II.

- trendy v obsahu učiva: důraz na dějiny 20. století, zvláště soudobé dějiny, redukce dějin pravěku a starověku a postupně starších dějin do cca 30-leté války
- trendem je důraz na kulturní, hospodářské a sociální dějiny (včetně dějin každodennosti), ústup dějin politických; ovšem politické dějiny nahlíženy jako prostor integrace různých oborových pohledů na minulost
- hledání proporce dějin evropských, národních, regionálních a lokálních
- mírný odklon od europocentrismu směrem k pohledu na oblasti světa zastoupené často ve zpravodajství (Blízký východ, Dálný východ, Maghreb...)
- mírný nárůst zájmu o dějiny minorit, žen a dětí, dějiny vztahu člověka a životního prostředí - ovšem ve srovnání se západní Evropou velmi málo
- důraz na životní zkušenost žáků, práce s rodinnou pamětí, se vztahem k památkám v okolí apod.

Jak učit o „evropanství“?

- politické dějiny nejsou obrazem integrity, z toho plyne důraz na jiné aspekty dějin

- v národních učebnicích je „Evropa“ připomínána nesoustavně, v podstatě hlavně v období, kdy dotyčný národ měl na dění v Evropě mimořádně velký vliv a ze svého úhlu pohledu ji „integroval“: v Německu éra karolinská, v Itálii renesance, Španělé a Portugalci zdůrazňují svoji roli v zámořských objevech a jejich důsledcích pro Evropu, Nizozemci jako tvůrci právního systému v mezinárodních vztazích a správě veřejných záležitostí (Hugo Grotius); Britové pracují s tezí o kolébce moderní demokracie a průmyslu; velmi delikátní situace ve Francii (VFR a Napoleon)

- kritická situace po éru po roce 1945, kdy se ve výuce zájem dělí na dějiny USA a SSSR; v západní Evropě řešeno téměř eliminací dějin sovětských satelitů ve východní polovině Evropy z výuky a naopak u nás nebo v Polsku se dějiny Francie, Německa, Itálie 1945-2000 skoro neučí

- celoevropsky pociťovaný časový tlak při těchto tématech

- velmi nestejný důraz na jednotlivé epochy, např. české nebo portugalské zaujetí 19. stoletím, německý zájem o téma nástupu nacismu, Britové dějinám kontinentální Evropy obecně věnují méně prostoru než naopak; dějiny v pojetí severských států jsou poněkud „uzamčeny“ ve Skandinávii; nejvíce „evropské“ jsou dějiny u národů a států, jejichž identita a dějiny jsou poněkud vágní (Lucembursko, Belgie)

- „evropanství“ v současném veřejném diskurzu utrpělo vážné rány (od roku 2005, u nás od 2015) a věčná debata o tématu je velmi nesnadná

- Robert Stradling v 90. letech viděl nauku o evropanství jako rozvíjení smyslu pro identitu místní, regionální, národní a evropskou, poskytnout přiměřené informace o jiných zemích, vytvářet cit pro historii a historické vědomí, podporovat demokratické principy a občanské hodnoty

Jak rozdělit učivo do ročníků?

- Kam umístit „úvod“ do historie, tj. filozofii dějin, charakter práce historika atd.?
- Mezníky a důvody jejich stanovení? 476, 1492, 1526, 1648, 1789, 1848, 1918, 1945, 1948, 1989, 1991, 2005/2015, 2020...?
- Přidržet se politických dějin (velký „národní“ příběh)? Existují alternativy (regionální, duchovní, hospodářské, právní dějiny apod.)? Jakou výhodu má „velký příběh“, jakou nevýhodu?
- Jak do řádné výuky integrovat výuku v dějepisném semináři?
- Jak do chronologického rázu výuky včlenit výuku tematickou (např. projekt)?
- Na co rezignovat a na co určitě nikoliv (zvláště s ohledem na výuku na SOŠ)?

Klíčové kompetence ve školním dějepisu

- umět číst s porozuměním verbální a ikonické texty, využívat informace z časové osy, map, porovnávat informace z různých zdrojů
- kompetence k řešení problému (příčiny – následky, porozumět odlišnostem v interpretaci jevu u spolužáků, argumentovat svoji pozici, hledat konsensus a kompromis)
- kompetence komunikativní (vyjádřit svůj názor a podepřít jej argumenty)
- kompetence sociální (spolupráce ve skupině)
- kompetence občanské (vnímat lidské dílo, chápat hodnotu díla, přemýšlet o výhodách a nevýhodách různých forem soužití lidí a řešení veřejných otázek)

Výchovně-vzdělávací cíle škol. dějepisu

Bloomova taxonomie (Benjamin S. Bloom, 1956) – tři oblasti vzdělávacích cílů: kognitivní, afektivní a psychomotorická

Dějepis se týká hlavně první dvě, tj. v podstatě se pohybujeme po ose „poznej, zaujmi stanovisko a obhaj je v debatě“: znalost + pochopení (vzpomeň si, reprodukuj, řekni vlastními slovy apod.); aplikace + analýza (vysvětli příčiny, ukaž jak, srovnej atd.); syntéza + zhodnocení (vymysli, zaujmi stanovisko, argumentuj, zhodnoť apod.)

Dnes na základě Blooma uznáváno devět záměrů dějepisné výuky: 1) estetické (zajímavý, napínavý, poutavé vyprávění); 2) teoretické (poskytnout přehled, uspořádané vědomosti opřené o práci s prameny); 3) etické (přemýšlej o dobru a zlu); 4) monumentální (poskytuje příklady lidské velikosti); 5) antikvární (oživuje tradice, buduje vztah ke kulturnímu dědictví); 6) kritické (kritické myšlení, boj s předsudky a chybnými interpretacemi); 7) záměr utváření politického myšlení (učí se vztahu k pospolitost, průprava k veřejnému životu); 8) antropologické (poznání sebe sama, pochopení jednání lidí v určitých situacích); 9) filozofické (vést ke kladení otázek po příčinách).

Klíčové školní dokumenty

Často skloňovaný pojem „kurikulum“?

– jde o plánovaný obsah školní výchovy a vzdělávání

- značný rozdíl mezi plánem a realitou, pojem „dosažené“ kurikulum, tj. učivo, které si studenti skutečně osvojili dle měření, též dle obliby předmětu a s přihlédnutím k rodinnému zázemí, které osvojení ovlivňuje

- národní kurikulum (komplexní koncepce vzdělávání v ČR, definování učiva pro předměty, vymezení cílů ve vztahu k ročníku a implementační plán. Teze převzaty Národním programem rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílá kniha), členění do státního vzdělávacího programu, rámcového vzdělávacího programu a školního vzdělávacího programu

- pro dějepis z výše uvedeného plynou hlavně závazky v oblasti historického myšlení, hodnotové orientace (lidská práva, demokracie, sociálně-tržní kapitalismus, evropanství) a vytváření dovedností pro poznání historické skutečnosti

Kurikulární dokumenty počítají s cyklickým uspořádáním učiva, tj. na vyšším stupni se probírá totéž co na nižším, ale podrobněji; v zemích EU často chronologický přístup na nižším stupni a tematický na vyšším

Celkově vlažný vztah učitelské veřejnosti ke kurikulárním dokumentům

Historická paradigmata ve výuce dějepisu

- do 1918

- Rasismus, antisemitismus, staleté soužití Čechů s Němci v rámci jednoho státního svazku, tradice „ochrany“ a „vedení“ Čechů ze strany Němců, Německo jako zdroj modernizačních impulsů. Nepřítelem je...? Osobnostním vzorem je...?

1918-1938

- „*Tábor je náš program*“, tradice pokroku, slovanství, demokracie, československý národ, přátelství s Francií, USA, vyzdvižení role inteligence a významu vzdělání. Nepřítelem je...? Osobnostním vzorem je...?

1939-1945

- tradice soužití středoevropských národů, „*Bůh, císař a vlast*“, význam katolicismu a konzervativních hodnot, rozkvět kultury a ekonomiky za prozíravého panování dynastie. Nepřítelem je...? Osobnostním vzorem je...?

1945/1948-1989

- „Pokrokové tradice českého národa“, přátelství se SSSR a socialistickými státy, zvláště slovanskými, tradice sociální rovnosti, klíčová dějinná role dělnické třídy. Nepřítelem je...? Osobnostním vzorem je...?

Co ovlivňuje reálné naplnění „osnov“?

- Učitelé starší a poněkud méně střední generace neradi probírají soudobé dějiny s odkazem na (zamýšlenou i nezamýšlenou) politizaci historického výkladu
- Jiní učitelé vkládají do výkladu soudobých dějin zaujetí, osobní politické preference a emoce, rozporné přijetí u studentů a rodičů
- Na soudobé dějiny (preferované ve všech kurikulárních dokumentech) nezbývá čas, daň za přehnané probírání hlavně pravěku a starověku
- Žáci se rádi učí podle časových os a prostorových orientací, což vede k „příběhovému“ („narativnímu“) rázu dějepisu
- Žáci preferují „napínavá“ témata: válečné události, biografické črty, všední život
- Velmi obtížně pochopitelná jsou témata z hospodářských dějin, dějin státu a práva a dějin duchovní kultury (filozofie, náboženství)
- Střední úspěšnost v případě sociálních dějin, dějin umění, dějiny vědy a techniky (podmíněno školou), oceňována pochopitelnost a názornost

Profil učitele dějepisu

Seřadte podle důležitosti a případně přidejte další:

Komunikačně zdatný Zorientovaný v hodnotách a postojích Výzkumník

Schopnost sebereflexe Schopnost aktualizace historických poznatků

Přizpůsobivý Všeobecný přehled Didaktické vzdělání Odborně historické vzdělání

Praxe (kolik let?) Motivovaný Orientovaný v profesní etice Psychicky odolný

Přesvědčivý, autentický Sociálně citlivý (tj. akceptace sebe sama i druhých)

...

Krize učitelské profese?

Tzv. Bílá kniha konstruovala obraz nového učitele včetně tlaku na kariérní růst, celoživotní vzdělávání, definici přiměřeného finančního ohodnocení (130% průměrné mzdy v ČR) atd.

Realita?

Kariérní řád

Feminizace profese

Nedostatek učitelů (hlavně 1. stupně ZŠ, informatiků, matematiků, fyziků, chemiků a angličtinářů) a reakce ve snižování kompetenčních limitů

Kritická situace na ředitelských postech

Vývoj platů - průměrná mzda v ČR (jaro 2020): 34077 Kč; průměrná učitelská mzda: 38951 Kč

Online výuka a nové výzvy?

Platové tabulky 2021 - učitelé a pedagogové - platová tabulka číslo 4

Platový stupeň	Praxe	Platová třída										
		4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	do 2 let	15 230	16 520	17 870	19 360	24 540	30 670	30 930	31 490	32 170	32 940	34 170
2	do 6 let	15 790	17 110	18 610	20 150	25 250	30 940	31 220	32 040	32 840	33 940	35 770
3	do 12 let	16 780	18 250	19 800	21 560	25 910	31 300	31 690	32 450	34 160	35 360	37 690
4	do 19 let	17 940	19 480	21 170	22 920	27 100	31 950	32 670	33 660	35 580	37 960	40 820
5	do 27 let	19 080	20 750	22 540	24 520	28 300	32 940	33 700	35 070	37 800	40 880	44 850
6	do 32 let	20 710	22 520	24 400	26 510	30 310	34 630	35 570	37 020	40 960	44 250	48 480
7	nad 32 let	21 290	23 110	25 080	27 260	31 170	35 420	36 330	38 020	41 940	45 350	49 630

„Nástupní plat je 12 třída, 1 stupeň, ovšem ředitel může v prvním roce učitele zařadit taky do 11 třídy, obvykle se to neděje. Příplatek za třídnictví je v rozmezí 400(500?) - 1300. jedná se už 2 roky o navýšení alespoň na 1500-2500 Kč. My jsme všem plnoúvazkovým TU zvedli na maximum 1300 Kč, protože je to dost práce a jednání a zaslouží si víc.

To některé školy pak v praxi řeší, že to nějak jinak nazvou a navýší případně o dalších třeba 500 Kč v osobním ohodnocení. Nebo někdo to řeší (zase jinak pojmenované) v závěrečných odměnách, kde TU dostanou automaticky o třeba 500-1000 na měsíc víc. Ale někdo to neřeší už dodatečně vůbec a nechá to tak. Osobní je teď u nás letos 1000 Kč začátečník až 2500 Kč dobrý zkušený učitel. Nepočítám vedoucí, výchovný poradce apod. Ale ještě loni osobní nebylo a měli ho jen třeba 10 nejdůležitějších učitelů. Ale byly zase vysoké odměny.“

Funkce učebnice

informační, tj. určit obsah vzdělávání

transformační, tj. přeměnit oborové znalosti do podoby odpovídající dosavadním znalostem a schopnostem žáků, zvláště jejich vývojovým předpokladům

systemizační, tj. člení učivo do jednotlivých ročníků vzdělávacího systému

zpevňovací a kontrolní, tj. poskytuje možnost procvičovat učivo a kontrolovat jeho osvojení

sebevzdělávací, tj. stimulovat žáky k poznávání

integrační, tj. integrovat poznatky z jiných zdrojů

koordinační, tj. koordinuje využívání různých didaktických prostředků

rozvojově-výchovná, tj. přispívá k harmonizaci osobnostního rozvoje žáka

Jaká má být učebnice?

TEORETICKÁ VÝCHODISKA (V POŘADÍ)

- 1) vědecky správná
- 2) atraktivní, srozumitelná
- 3) strukturovaná
- 4) mít návaznost na učebnice dalších vzdělávacích oblastí
- 5) obsahovat diferencovanou obtížnost textů, úloh, otázek
- 6) poskytovat žákům oporu při učení
- 7) podporovat samostatné myšlení
- 8) obsahovat adekvátní otázky, úkoly a testy pro sebehodnocení
- 9) vést žáky k žádoucím postojům a hodnotám

PŘEDSTAVY UČITELŮ (V POŘADÍ)

- a) přehlednost
- b) přiměřená obtížnost
- c) odborná správnost
- d) motivační charakteristiky
- e) řízení učení
- f) obrazový materiál
- g) shoda s kurikulárními dokumenty
- h) cena
- i) ergonomické a typografické vlastnosti
- j) doplňkové texty a materiály
- k) hodnoty a postoje
- l) diferenciací učiva a úloh

Jak pracovat s učebnicí?

způsoby využití (styly práce):

- a) styl zprostředkování znalostí zdůrazňuje osvojení obsahu hlavně v rovině zapamatování; učitel typicky prostřednictvím učebnice překládá žákům nové pojmy a používá ji k orientaci v učivu
- b) rozšiřující styl, tj. učebnice doplňuje a rozšiřuje učitelovu práci, nepředstavuje hlavní osu
- c) učebnice slouží k navození přemýšlení

Nebo alternativně:

- a) systematické probírání učebnice krok za krokem
- b) učebnice je jedním ze zdrojů pro přípravu výuky
- c) učebnice jako hlavní zdroj úloh, ale nikoliv odborný a metodický návod
- d) učebnice jako zdroj obsahu učiva, které ovšem učitel modifikuje

Print vs. interaktivní e-učebnice

Prozatím v ČR převažovala nedůvěra k e-učebnicím

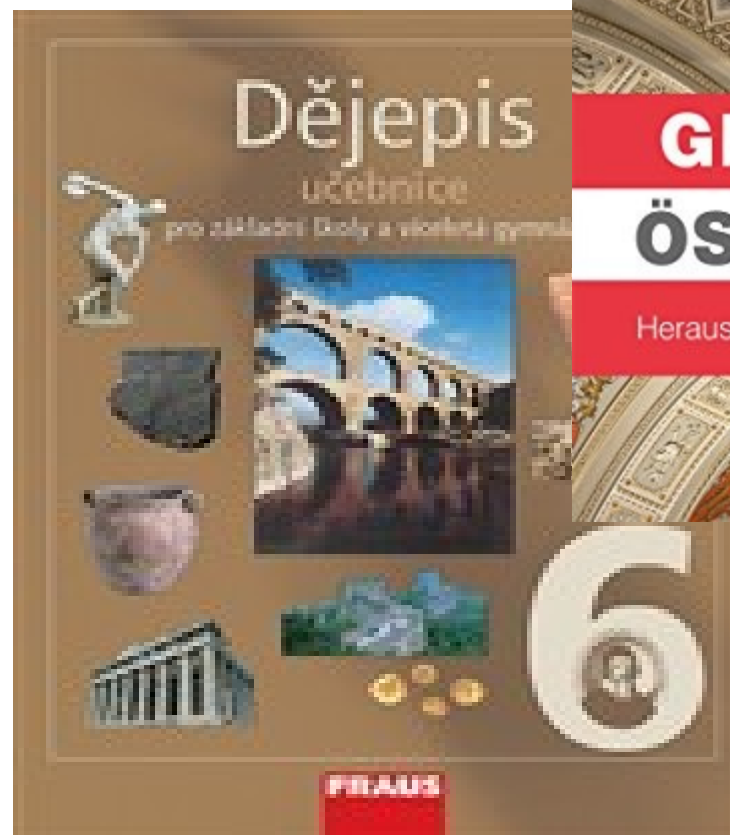
Dominance na trhu nakladatelství Fraus

Některé školy plně převzaly (Gymnázium Dačice)

„Učebnice jednotlivých předmětů jsou nejen obohaceny o animace, videa, zvukové nahrávky a internetové odkazy, ale také vzájemně propojeny. Pokud se ve fyzice učí žáci o Archimedově zákonu, dostanou se jedním kliknutím do příslušné kapitoly učebnice dějepisu nebo zeměpisu. Mezi další výhody elektronických učenic patří i jejich aktuálnost, ve smyslu práce všech žáků s jedním vydáním textu.“

Problémy s náklady na technologie a s nedostupností pro sociálně slabší rodiny

„Výuka v digitální třídě je zajímavá i pro učitele. Každý učitel se nejprve přihlásí do školního systému, vyplní záznam do třídní knihy a zkontroluje přihlášení žakovských počítačů či tabletů k síti. Pomocí speciálního softwaru pak může žákům nejen posílat soubory, ale také třeba zkontrolovat obsah jejich pracovní plochy, případně jej promítnout na interaktivní tabuli. Z učitelského počítače lze také žakovská zařízení vypnout, uzamknout nebo jim zablokovat přístup k internetu. Ze svých tabletů mohou zobrazovat obsah na tabuli i sami žáci, například když prezentují svůj domácí úkol nebo výsledek cvičení zadaného při výuce.“

Formy organizace výuky a didaktické metody

Individuální, skupinové (jak vytvořit efektivně pracující skupinu?), hromadné vyučování

Projektová výuka

Mimotřídní vyučovací formy

Nejčastěji užívané metody v dějepisném vyučování ve třídě:

Metoda informačně receptivní (výklad)

Reproduktivní metoda (čtení z učebnice, opakování úkolů, čtení mapy)

Metoda problémového výkladu (přechod k aktivizační metodě, studenti za pomoci učitele hledají řešení problému)

Heuristická metoda (samostatné řešení problému, tj. jeho vymezení, pochopení kontextů, aktualizace vědomostí a dovedností atd.)

Výzkumná metoda (komplexní řešení většího výzkumného úkolu)

Didaktická hra (přimět studenty k soustředění, motivační role..)

Školní exkurze

Skupinová návštěva významného nebo zajímavého místa: ilustruje, doplňuje a rozšiřuje žákovu zkušenost.

Formální znaky: organizační náročnost, rozvíjí sociální návyky studentů, spolupráce více vyučujících, mezipředmětová náplň, celodenní i vícedenní akce bez členění na vyučovací hodiny, důraz na prožitek studenta

Výhody/nevýhody této formy výuky

Příprava: pracovní list

Spolupráce s poskytovatelem exkurze – Dohoda o provedení exkurze, poučení BOZP, Oznámení rodičům/Poučený souhlas rodičů, Organizační směrnice pro realizaci exkurzí a výletů... (Pád náhrobku na židovském hřbitově v Rousínově)

LARP

(z anglického Live Action Role Play) je druh rolové hry, v níž lidé hereckým způsobem ztvárňují činy svých postav. Účastníci oblékají kostýmy, interagují mezi sebou navzájem a s okolním prostředím, přičemž usilují o splnění cílů ve fiktivním světě vytvořeném ve světě skutečném.

LARP - Daňkovice

- Pelánek, Radek: **Zážitkové výukové programy.** Praha 2010
- Preissová, Andrea: **Metodika pro realizaci multikulturní výchovy formou zážitkové pedagogiky /** Andrea Preissová Krejčí, Jaroslav Šotola (eds.) Olomouc 2012
- Gintel, Alan: **Zážitková pedagogika a výchova v přírodě.** Olomouc 2013
- Soják, Petr: **Kuchařka pro lektory zážitkově orientovaných kurzů.** Brno 2014
- <https://www.psl.cz/>

Frontální výuka (metoda informačně-receptivní v hromadném užití) – pilíř a současně fantom českého školství

Definice?

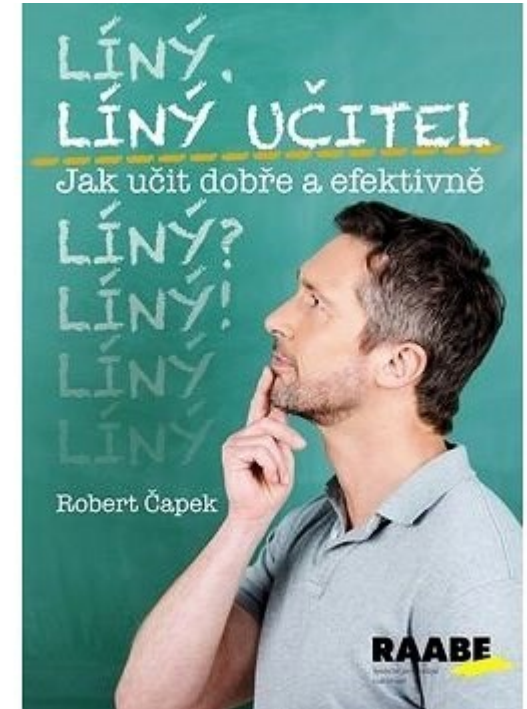
Výhody/nevýhody

Vhodný podíl v celém portfoliu metod

Možnosti jejího zlepšení směrem k aktivizačním metodám

Důležité komunikační nástroje a návyky učitele

Přechod frontální výuky v diskusi – jak vyvolat diskusi, udržet ji a řídit?

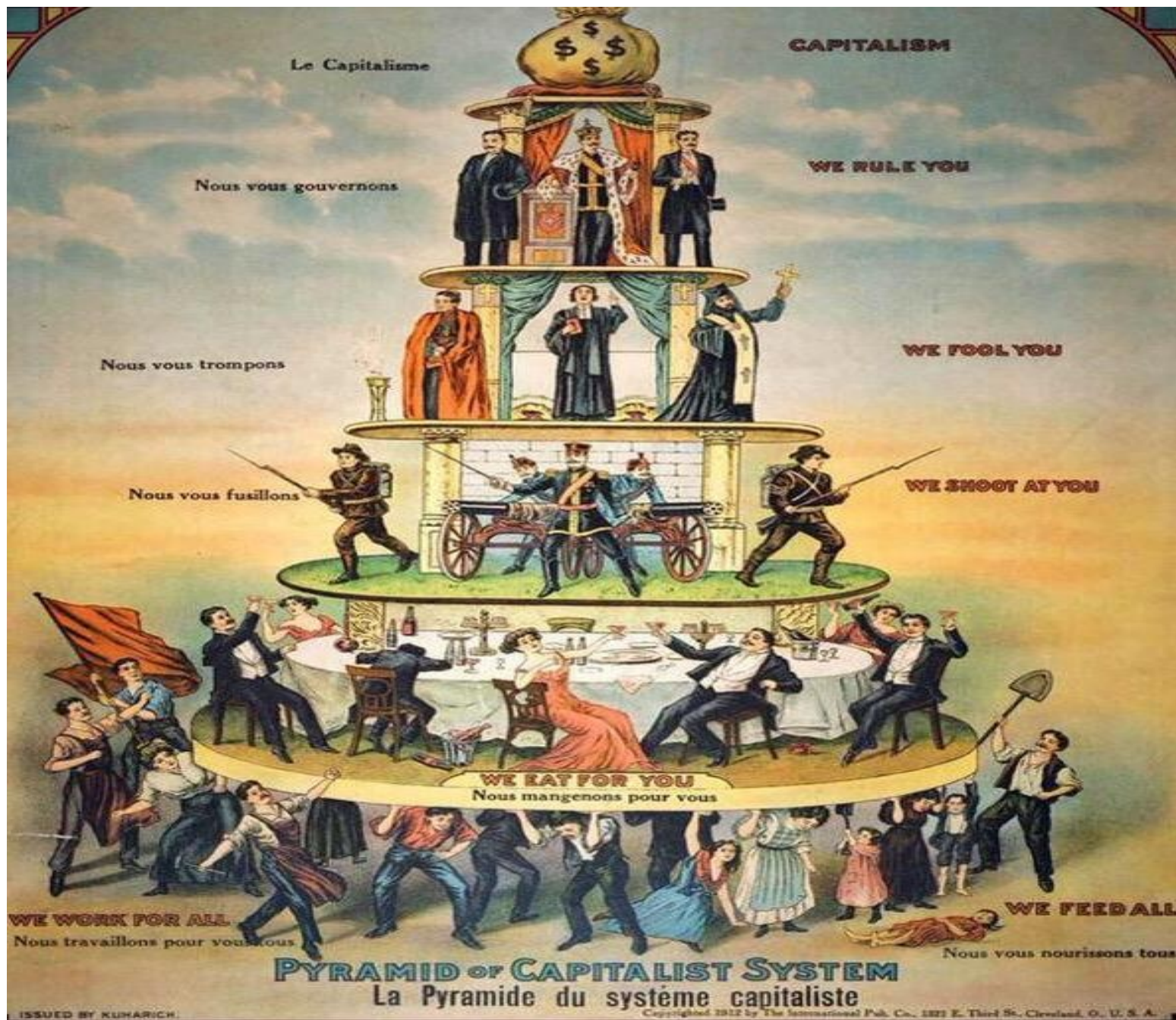
Aktivizační přístupy ve výuce dějepisu

- Základní rezervoár přístupů pro každého učitele ke zvládnutí vlastní role a situace ve třídě (autoritativní, liberální a demokratický učitel)
- Odlišný přístup jednotlivých didaktiků a pedagogů k tématu: bezvýhradné přijetí a nadšení ve vztahu k mladším dětem, mírná skepse u starších ročníků základních škol a opatrnost pro střední školu
- Značné rozdíly v předmětovém přístupu: typickými baštami aktivizačních přístupů a „hravými“ předměty jsou filologie, občanská nauka a estetická výchova; skepse u přírodovědných předmětů a matematiky (patrně jeden ze zdrojů jejich nízké oblíbenosti u studentů); dějepis spolu se zeměpisem na středním stupni
- V kolektivu středoškolských učitelů přijímány spíše přístupy těsně související s odborně-historickým pojetím výuky a formováním hodnotových postojů než přístupy více inklinující k aktivizaci a didaktické hře, které sledují převážně cíle rozvoje dovedností, duševní hygieny studentů, různé formy team buildingu nebo je prostým cílem zvýšení pozornosti studentů

Idyla české vsi

Vysvětli základní emoci obrázků, jakým směrem jde idealizace českého venkova v české veřejnosti?

Které skupiny utlačovatelů lidu plakát znázorňuje? Jaké jsou hlavní znaky měšťanstva/buržoazie na plakátě? Jak je tu zobrazena role církve?

Proměna sociální prestiže rolnictva

- *„V jedné pražské české vinárně roku 1917. Selka široká jako almara. Ne, dvě almary. V náruči nese dítě, v ruce koš. Sedne si za stůl a poručí si víno. Jaké? To nejdražší jaké máte! Z koše vytáhne upečené kuře a kus bílého chleba. S chutí to pojídá. Ze všech koutů ji sledují závistivé pohledy. Až jeden z hostů povídá: ta má hostinu jako ve svátek. "No baže mám", odsekne selka, "dnes je sedlák pán". "Dřív byli páni v městech, ale teď jsou z nich žebráci. Jo, je to tak, muzika hraje pro každého jenom chvíli. My jsme si nikdy nežili tak dobře, jak si žijeme teď." A jeden host povídá: "Všechno jídlo si poschovávali a nás nechají klidně umřít hlady, to jsou pěkní vlastenci!" Selka jen pohodí hlavou: "Dříve byl pro vás sedlák za hlupáka, kdo ví, jak jste mu nadávali. A teď za ním lezete, aby vám dal nažrat. Dobře vám tak..."*

Co označuje německý termín Rucksackwirtschaft?

Jaké byly tradiční zdroje animozity mezi městem a vesnicí, během války posílené?

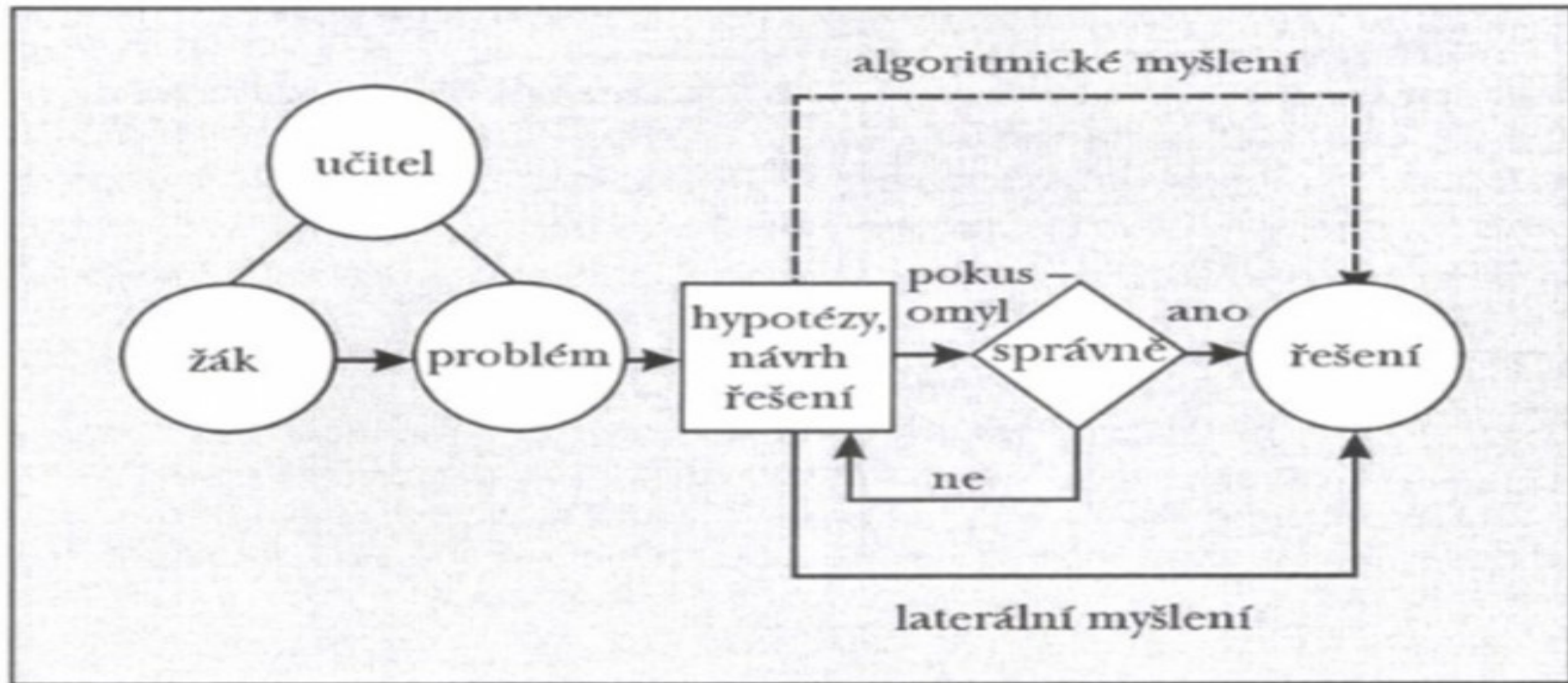
Umělecká reflexe konce měšťanstva (1937)

- <https://www.youtube.com/watch?v=XBRctp4xcaA>
- Zadat Lidé na kře, úvodní sekvence

Problémové vyučování

- Základním rámcem v tomto programu je tzv. třífázový cyklus učení (příklad R.W.C.T./Reading and Writing for Critical Thinking metoda <https://kriticke mysleni.cz/o-programu/>)
- evokace – každé učení začíná tím, že si studenti uvědomí a slovy vyjádří, co sami vědí nebo co si myslí, že vědí, o předloženém tématu, zároveň formulují i nejasnosti a otázky, které k tématu mají a na které budou hledat v další fázi odpověď;
- uvědomění si významu informací – konfrontace studentova původního konceptu daného tématu se zdrojem nových informací, názorů, nově formulovaných souvislostí (text, film, vyprávění, přednáška...);
- reflexe – studenti přeformulují své chápání tématu pod vlivem nových informací i diskusí s kolegy, uvědomí si, co nového se naučili, které z původních představ se jim potvrdily, které naopak vyvrátili, uvědomí si i názory a postoje druhých lidí (spolužáků, učitele) k tématu.
- „Hlavním cílem programu je, aby se žáci stali samostatnými mysliteli a čtenáři, kteří se dokážou na věci dívat z různých úhlů pohledu, jsou zvědaví, mají pozitivní vztah k vědě a pocítují zodpovědnost za svět.“

Schéma problémového vyučování (podle MAŇÁK, Josef – ŠVEC, Vlastimil: Výukové metody. Brno 2003, s. 113.

Aktivizační přístupy - dělení

A) Problémové vyučování: postaveno na různých formách kvízů či debat v rovině otázek „Jak bys vysvětlil...“; „Jak souvisí...“; „Dokaž, že ...“; „Srovnej...“

B) Hry: „Sestav kartičky s pojmy podle klíče...“; Pexeso; Vědomostní kvízy (s doplňování) atd.

C) Diskusní metody: Formuluj problém (na základě výkladu, filmu, rozdaných doplňujících materiálů) a argumentačně podpoř různé formy jeho řešení; technika managementu diskuse (role učitele, kladení otázek – uzavřené, otevřené, provokativní aj.)

D) Situační metody: Formuluj problémovou situaci na základě (komplexní) znalosti historických reálií a formuluj východiska opřené o perspektivu různých vrstev/složek společnosti, politických proudů apod.

E) Inscenační metody: sehrání scének, živých obrazů, oblíbené hádání „Kdo jsem...?“

F) Speciální metody: většinou kombinace metody zmíněných výše, přístupy směřující k navození příznivé atmosféry ve třídě (Icebreakers), odstranění nervozity, poznání spolužáků nebo překonání únavy a otupělosti (kritické jsou 15. a 45. minuta)

Několik nápadů

- pro menší děti:

A) Upovídání

B) Oskar (upevnění pojmů pomocí reakce „Oskar“)

C) Skládání rozstříhaných obrázků

D) Křížovka

E) V deseti větách vylož příběh (osoby, památky, vesnice...)

F) Výmluvy (proč se historická osobnost zachovala tak jak se zachovala a ne jinak)

- pro starší ZŠ a mladší středoškoláky

A) Historická tvrzení – pravda nebo lež?

B) Znalostní fotbal

C) Tajná zpráva (doplnění textu)

D) Historický bulvár – shrnout příběh historické osobnosti jazykem současného bulvárního tisku

E) Předepsané otázky – hledat odpovědi z výkladu, filmu, dokumentu na předem zadané otázky (lehčího rázu)

F) Naštěstí/naneštěstí – popsat historickou realitu ve větách začínajících těmito slovy

Zážitková pedagogika a projektová výuka

Edgar Dale (1900-1985): Pyramida učení

Po 14 dnech si studenti pamatují

10 % z toho, co čtou

20 % z toho, co slyší

30 % z toho, co vidí

50 % z toho, co slyší a vidí

70 % z toho, co řeknou a napíší

90 % z toho, co udělají

Čtyři kroky učení zážitkem:

zážitek získaný při řešení úkolu (aktivity)

reflexe - zpětné ohlédnutí, tj. zhodnocení kroků při řešení

zobecnění získaných poznatků a tvorba konceptu

aktivní experiment na základě vytvořeného konceptu

R.W.C.T. metoda

<https://kritickemysleni.cz/o-programu/>

Co je pro program charakteristické

Promyšlené a strukturované využití čtení, psaní a diskuse k rozvíjení samostatného myšlení žáků, k podnícení potřeby i schopnosti celoživotního vzdělávání, tvořivého přístupu k novým situacím, schopnosti spolupracovat a respektovat názory druhých

Hlavním cílem programu je, aby se žáci stali samostatnými mysliteli a čtenáři, kteří se dokážou na věci dívat z různých úhlů pohledu, jsou zvědaví a cítí lásku k vědění a zodpovědnost za svět, ve kterém žijí.

změna učitelova postavení v procesu výchovy a učení a změna komunikace mezi učitelem a žáky a mezi studenty navzájem; využití faktografických znalostí k řešení problémů a jako materiálu k rozvíjení myšlenkových operací, vyvážený poměr mezi znalostmi, dovednostmi a rozvíjenými postoji; zohlednění skutečných žakových zájmů a potřeb; žákova neustálá reflexe vlastního učení jako jeden z nástrojů celoživotního vzdělávání; důraz na spolupráci žáků, využití celé škály kooperativních metod; hodnocení učebního procesu, ne jen výsledku učebního procesu; žákovo ztotožnění se s cíli učení – žák cílům rozumí a později si je i samostatně formuluje a sleduje míru jejich dosahování; třída jako učící se společenství otevřené novým nápadům a netradičním řešením.

Základním rámcem v tomto programu je tzv. třífázový cyklus učení:

evokace – každé učení začíná tím, že si studenti uvědomí a slovy vyjádří, co sami vědí nebo co si myslí, že vědí, o předloženém tématu, zároveň formulují i nejasnosti a otázky, které k tématu mají a na které budou hledat v další fázi odpověď;

uvědomění si významu informací – konfrontace studentova původního konceptu daného tématu se zdrojem nových informací, názorů, nově formulovaných souvislostí (text, film, vyprávění, přednáška...);

reflexe – studenti přeformulují své chápání tématu pod vlivem nových informací i diskusí se spolužáky, uvědomí si, co nového se naučili, které z původních představ se jim potvrdily, které naopak vyvrátili, uvědomí si i názory a postoje druhých lidí (spolužáků, učitele) k tématu.

Ukázka aktivizačního projektu – „vyslanec“ – fáze I.

Život v 1. polovině 20. století byl v mnohém odlišný oproti dnešku. Jeden ze způsobů, jak si tehdejší fungování světa představit, je vytvořit si zástupce – svoji postavu, pomocí které se pokusíte do tehdejší doby proniknout a vžít se do ní. Na následujících řádcích naleznete otázky, pomocí kterých si takovouto postavu vytvoříte a vydáte se s ní prozkoumávat svět. V tvorbě postavy máte značnou volnost, pamatujte ale, že její výběr zásadně ovlivní vaši průzkumnou cestu a věci, které bude potřeba pro vaše bádání dohledat.

U většiny otázek bude nutné, abyste se opřeli o odpovídající literaturu nebo další zdroje a ty řádně uvedli (jak citovat podle normy ISO 690 naleznete např. zde: www.iso690.zcu.cz). Nepoužívejte přitom českou Wikipedii. Na otázky nejsou jednoznačně správné odpovědi. Dohromady ale odpovědi na otázky mají tvořit fungující celek. I proto je potřeba většinu z nich zdůvodnit a podložit zdroji.

Toto zadání má 735 slov. Minimální rozsah odpovědí je 400 slov. To znamená, že po vyplnění tento dokument musí mít alespoň 1155 slov.

Úkol je třeba zpracovat samostatně, hodnota známky je 10. Plagiátorství se rovná pětce.

Otázky: věk? pohlaví? rodinné poměry? náboženské poměry? sociální a pracovní postavení? národnost? rodinná a osobní zkušenost? místo života?

Vyslanec – fáze II.

Osobnost bude vystavena „historické zkoušce“, v podstatě zatěžkávacímu úkolu, na kterém lze ukázat složitost rozhodování, jeho možnosti, rizika

A) Rozpad habsburské monarchie a vznik Republiky československé

B) Levicová politika let 1918-1920, tzv. prosincová stávka ad.

C) Velká hospodářská krize

D) Krize Československa v roce 1938 a odstoupení pohraničí Německu, Polsku a Maďarsku

E) Zapojení do velkoněmeckého hospodářského prostoru, rozvoj sociálního státu a válečná ekonomiky

F) Rasová politika nacistů a Protektorátu

G) Osvobození Československa vojsky Spojenců a perspektivy dalšího vývoje s tím spojené

Projektová výuka - obecně

„Vyučovací metoda, jíž jsou žáci vedeni k řešení komplexních problémů a získávají zkušenosti s pedagogickou činností a experimentováním. (...) Projekty mohou mít formu integrovaných témat, praktických problémů ze životní reality nebo praktické činnosti, vedoucí k vytvoření nějakého výrobku, výtvarného či slovesného produktu.“ (Pedagogický slovník)

Klíčová slova: *problém, úkol, návrh, učivo, praxe, pokus* ... a velká variabilita v jejich užití

DVOŘÁKOVÁ, Markéta: Projektové vyučování v české škole. Vývoj, inspirace, současné problémy. Praha 2009.

DÖMISCHOVÁ, Ivona: Projektová výuka. Moderní strategie vzdělávání v České republice a německy mluvících zemích. Olomouc 2011.

HAVLŮJOVÁ, Hana: Paměť a projektové vyučování v dějepise. Praha 2014.

Projekt Židovského muzea Zmizelí sousedé: https://c.jewishmuseum.cz/files/program-a-vzdelavani/Methodiky/metodika_zs_zaver_Optimized.pdf

Projekt Zmizelí sousedé a Pocta dětským obětem holocaustu

Projekt Zmizelí sousedé vybízí mladé lidi k pátrání po sousedech, kteří z jejich nejbližšího okolí zmizeli převážně v období druhé světové války. Projekt vznikl ve Vzdělávacím a kulturním centru Židovského muzea v Praze (VKC ŽMP) v roce 1999, o rok později se mu dostalo záštity Kanceláře prezidenta republiky Václava Havla. Od roku 2003 se rozvíjí ve spolupráci s občanským sdružením Zapomenutí.

Projekt je metodickou inspirací, jak zpracovat období holocaustu na všech vzdělávacích úrovních, a zároveň výzvou k setkání s poslední generací svědků a obětí událostí holocaustu, k zachycení dokumentů a vzpomínek.

Projekt probíhá na úrovni místní, celostátní a mezinárodní (výstavy, videodokumenty, webové stránky, sborník, metodická publikace).

Do roku 2003 vzniklo ve VKC ŽMP prvních 12 panelů výstavy jako inspirace pro další badatele. V rámci II. fáze projektu (od roku 2005) nazvané Pocta dětským obětem holocaustu jednotlivé skupiny vytvářejí autorské práce, které připojujeme k původní výstavě. V zahraničí jsou výstupy projektu prezentovány v anglické a německé verzi, od roku 2009 se k projektu aktivně připojují slovenské, anglické a německé školy.

Přehled vývoje projektu:

1999 – rozeslání první výzvy do českých škol

2007 – putování výstav v dalších zemích

Projektová výuka – výhody a nevýhody

VÝHODY

duševní rozvoj – žák přebírá zodpovědnost za výsledek své práce, používá osvojené poznatky a současně získává poznatky nové, učí se pracovat s informacemi, organizovat, řídit a vyhodnocovat výsledky vlastní činnosti

sociální rozvoj – žák spolupracuje s dalšími osobami, učí se kooperaci a rozvíjí své komunikační dovednosti

osobnostní rozvoj – žák řídí vlastní učení, poznává sám sebe a díky nabytým zkušenostem posiluje své sebevědomí

duchovní rozvoj – žák podporuje rozvíjení své vlastní aktivity nebo třeba fantazie (např. při kreativně pojatých projektech).

NEVÝHODY

potřeba většího množství času na splnění zadaných úkolů

nedostatek potřebných dovedností, které student potřebuje ke zdárnému zakončení projektu

nemožnost/neschopnost získat potřebné informace

náročnost na hodnocení žáka

větší požadavky na teoretické znalosti i praktické zkušenosti pedagoga

finanční náročnost projektu

únava a ztráta motivace pedagoga při častých realizacích projektů (a zážitku negativních reakcí)

Dvě formy výuky propojující školu s realitou (v praxi obě formy často nerozeznávány nebo jejich rozdíly bagatelizovány)

Projektová výuka

- Učitel v pozadí
- Učitel definuje problém/téma
- Velká samostatnost studentů
- Nesnadné předvídání reakcí studentů a celkový vývoj řešení problému, na řízení z pohledu učitele méně náročné

Integrovaná tematická výuka

- Učitel jako aktivní zadavatel úkolů
- Učitel stanovuje dílčí úkoly
- Menší samostatnost studentů
- Náročné na řízení, snáze předvídatelný vývoj, méně náročné na reakce studentů

ITV

- Obvykle týden nebo několik dní výuky zaměřených na jedno zastřešující téma (život v obci, ústava, voda, doprava apod.)
- Dílčí témata realizována v jednolitých výukových předmětech, stále ale tvoří komplex
- ITV není mezi učiteli oblíbená, na výzvy k např. měsíční nebo roční integraci prakticky nikdo nereaguje (necítí se kompetentní, neplníme ŠVP atd.)
- Příklady dobré praxe (Metodický portál RVP.CZ/Poznáváme svět a naši republiku: <https://clanky.rvp.cz/clanek/s/G/2512/POZNAVAME-SVET-A-NASI-REPUBLIKU.html>)

Susan Kovalik a ITV v ročním měřítku

- Pro každý tematický celek je třeba stanovit konkrétní „klíčové učivo“, které musí dokonale zvládnout všichni žáci. Výuka je založena na „aplikačních úkolech“, které se soustřeďují na činnosti žáků. Během těchto činností si žáci mají osvojit vhodné „mentální programy“, které budou moci využívat v různých životních situacích, tedy nejen ve škole. Vyučování vždy vychází z přímé zkušenosti žáků a směřuje k použití ve skutečném světě. Velký důraz je kladen na kooperativní výuku. Žáci nejsou rozděleni do tříd podle věku, ale například celý první stupeň se učí společně. To znamená, že v jedné třídě se učí náš prvňák společně se třetákem i pátákem.
- Kovaliková pracuje s klasifikací, která rozšiřuje tradiční pojetí pěti smyslů na devatenáct smyslů! Nejefektivnější jsou podle ní ty vyučovací metody, které pracují s největším množstvím uvedených „smyslů“. Čím méně smyslů je v dané metodě zapojeno, tím méně je efektivní.
- Vyučovací metody seřazené od nejefektivnější po méně efektivní:
 - 1) Být při tom
 - 2) Dotýkání se skutečných věcí
 - 3) Dotýkání se zástupných předmětů
 - 4) Zprostředkované poznatky
 - 5) Symboly

Domácí úkol – poskytování zpětné vazby

<https://www.youtube.com/watch?v=vQ-9OqboT2o>

Youtube

Zpětná vazba jako cesta do hlubin studákovy duše, webinář Národního pedagogického institutu

Klíčových je přibližně prvních 30 min., fakultativně lze pokračovat (diskuse ad.)

Hodnotíte webinář jako přínosný?

Co jste se o poskytování zpětné vazby dozvěděli nejdůležitějšího (stručná formulace)?

Co znamená pojem formativní hodnocení? (srov. Webinář EDUIN

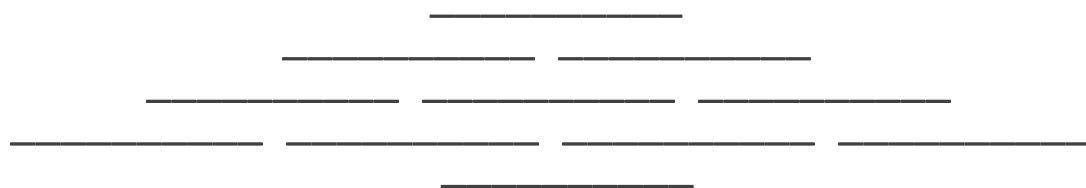
<https://www.eduin.cz/clanky/formativni-hodnoceni-je-skvely-nastroj-pro-lepsi-uceni/>

Jak z pohledu semináře pohlížíte na běžné známkování jako příklad zpětné vazby (Mýtus č. 1)

Pětilístek ve výuce dějepisu

1. První řádka je jednoslovné téma, námět (obvykle podstatné jméno).
2. Druhá řádka je dvouslovný popis námětu, jeho podstatných vlastností, jak je vidí pisatel (odpověď na otázku, **jaký je** námět). V tomto případě jde o dvě přídavná jména.
3. Třetí řádka je sestavena ze tří slov vyjadřujících dějovou složku námětu – tedy, **co dělá** nebo **co se s ním děje**. Použijeme tři slovesa.
4. Čtvrtá řádka je **věta o čtyřech slovech**, vztahující se k námětu. Sloveso může chybět.
5. Poslední řádka je jednoslovné **synonymum**, které rekapituluje podstatu námětu. Nemusí jít o podstatné jméno.

Schéma

Specifika hodnocení a poskytování zpětné vazby v dějepisu

Čím je dějepis specifický – ve srovnání s exaktními předměty, výchovami, jde o ve středoškolské podobě spíše o vědu nebo tzv. tvůrčí činnost?

Poměr znalostí a dovedností, sociálních a občanských kompetencí vázaných k dějepisu?

Škála známek a jejich role při formativním hodnocení?

Problémy se zpětnou vazbou v dějepisu

Obecná pedagogická pravidla pro spolupráci s třídou při poskytování zpětné vazby

Klasifikace druhů testů a jejich hodnocení

(podle LAVICKÝ, Tomáš: Tvorba a vyhodnotenie školského testu. Bratislava 2014, s. 13, 37.)

KLASIFIKAČNÉ HLADISKO	DRUHY ŠKOLSKÝCH TESTOV		
meraná charakteristika výkonu	rýchlosti	úrovne	
dokonalosť prípravy testu	štandardizované	kvázištandardizované	neštandardizované
povaha činnosti testovaného	kognitívne		psychomotorické
miera špecifičnosti učenia, ktoré testom zisťujeme	výsledkov výučby		študijných predpokladov
interpretácia výkonu	rozlišujúce (relatívneho výkonu)		overujúce (absolutného výkonu)
časové zaradenie do výučby	vstupné	priebežné (formatívne)	výstupné (sumatívne)
tematický rozsah	monotematické		viac tém
miera objektivity skórovania	objektívne skórovateľné	kváziobjektívne skórovateľné	subjektívne skórovateľné

Percento priemernej úspešnosti v teste			Klasifikačný stupeň
Klasifikácia bežná	Klasifikácia prísna	Klasifikácia veľmi prísna	
91 - 100	96 - 100	95 - 100	1
81 - 90	88 - 95	90 - 94	2
71 - 80	82 - 87	85 - 89	3
61 - 70	70 - 81	80 - 84	4
0 - 60	0 - 69	0 - 79	5

Státní maturita dějepis/test CERMAT

Tematický okruh	Zastoupení úloh v testu (v %)
1. a 2. Pravěk a Starověk	10–15
3. Středověk	15–20
4. Raný novověk	15–20
5. Novověk	20–25
6. Nejnovější dějiny	25–30

Příklady otázek:

Rozhodněte, jestli je členem NATO Albánie, jestli bylo NATO založeno v roce 1949 a jestli zakládající zemí byla Spolková republika Německo.

Napište jméno posledního panovníka Západořímské říše, který byl roku 476 oficiálně sesazen germánským vojevůdcem Odoakerem.

Kdy byl vydán Dekret kutnohorský?

Přiřadte ke jménům (Ibrahim ibn Jakub, Ibn Sína, al-Chorezmí) oblasti činnosti...

Rozhodněte, zda se v roce 1984 níže uvedené státy zúčastnily OH v Los Angeles (1984):

Kuba, Francie, Rumunsko, Československo.

„Test spolehlivě vrací podobu testování do dob biflování, výčtů, seřazování nebezpečně nedůležitých událostí a nesmyslných poznávaček...? Jak pak takový materiál propojit s dlouho (bohužel často jen proklamativně) požadovaným cílem "naučit studenty kriticky přemýšlet, vyvozovat, komentovat, dohledávat či analyzovat"? Těžko. Zase budou na koni ti, kteří na podobné krátkozraké výkřiky ŠVP a RVP nedali, a drželi se své jistoty memorovat seznamy událostí a letopočtů bez schopnosti jim hlouběji porozumět. Znovu se budou schopní dějepisáři před svými žáky cítit trapně a podvedeni, neboť hezké jsou diskuse v hodinách a problémové vyučování, ale kdo chce obstát ve zkoušce dospělosti, musí na to pěkně postaru...“

- „Já neznám žádnou jinou profesi, kde by byli lidé tak vztahovační. Vystresované kantorky, kterým řeknete dobrý den a ony odpovědí, jak to myslíte. Učitelky, co nechali koule někde v kabinetu. Učitelky. Blbě zaplacené ženské, kterým je buď přes padesát, nebo šedesát už ve třiceti. Bez elementární sebeúcty, motivace nulová. Snaží se jen dočkat důchodu nebo prázdnin a u toho řvou nebo ponižují, koho můžou. Ředitelé to samé. Česká povaha - dolů šlapat, nahoru se hrbit.“ Kruté shrnutí situace českého školství zazní v seriálu Ochránce z úst ministerského úředníka v podání Jaroslava Plesla.
- Jeho protivník, školský ombudsman Aleš Pelán, protestuje: „Už jste někdy stál před třídou třiceti dětí, které musíte přesvědčit, aby je něco zajímalo? Zažil jste někdy ten pocit, jaké to je, dotáhnout školní rok až do jara, kdy se na vás sesypou všechny přijímačky, vysvědčení, školní výlety a vy máte pocit, že se nedožijete června? Všem těm učitelům jde na rozdíl od vás o věc, o děti.“
- „Myslíte ty zmrdíky s mobilama, který rodiče každý ráno vyklopí z SUVéčka před školou, protože ji berou jako nejlevnější hlídací službu? Plná huba nároků, povinnosti žádný,“ kontruje úředník.